

10. 1. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ústavní soud, náhrada nákladů řízení, aneb nic není zadarmo

V poslední době se Ústavní soud opakovaně zabýval otázkou náhrady nákladů civilního soudního řízení, neboť v judikatuře obecných soudů panují v jejím řešení značné rozpory. Debatu v podstatě rozpoutaly žaloby podnikatelů specializujících se na skupování či vymáhání bagatelních pohledávek a rozhodování o přiznávání náhrady nákladů řízení. Tito podnikatelé nesouhlasili s tím, že jim při rozhodování o náhradě nákladů řízení často nejsou přiznávány vůbec žádné náklady spojené se zastoupením advokátem, ač ve věci samé mají plný úspěch. To rozpoutalo nejen vášnivou diskusi v odborné veřejnosti, ale také úpravu vyhlášky č. [484/2000](#) Sb., což se již týká všech účastníků řízení, nejen zmíněných „velkožalobců“.

Věci se týkalo i několik rozhodnutí Ústavního soudu. Podle některých rozhodnutí Ústavního soudu je v pořádku, pokud kromě soudního poplatku není úspěšnému žalobci přiznána jakákoli další náhrada nákladů, byť byl zastoupen advokátem či notářem. Jednomu z nich, zejména základním úvahám obsaženým v nálezu, se autoři dále věnují.

Dne 25. července 2012 vydal Ústavní soud nález sp. zn. I.ÚS 988/12, kterým zamítl ústavní stížnost stěžovatelky společnosti GRATO spol. s.r.o. proti výroku II. rozsudku Okresního soudu v Ostravě. Její žalobě bylo sice vyhověno, avšak vedlejšímu účastníkovi byla okresním soudem uložena povinnost zaplatit na náhradě nákladů řízení pouze soudní poplatek (300,- Kč), nikoliv už odměna za zastoupení advokátem.

Ústavní soud se tedy vrací k problému náhrady nákladů civilního soudního řízení u případů tzv. formulářových žalob, což je téma, kterým se v minulosti zabýval již několikrát. Samotný spor se týkal jízdného a přírážky za jízdu bez platného jízdního dokladu v systému městské hromadné dopravy ve městě Ostrava. Stěžovatelka získala pohledávku cesí od jiné společnosti, když předmětem její podnikatelské činnosti je právě nákup a následné vymáhání pohledávek. Stěžovatelka takto zakoupené pohledávky vymáhá prostřednictvím podávání návrhů na vydání elektronického platebního rozkazu. V soudních řízeních je přitom stěžovatelka zastupována advokátem.

Ústavní soud připomenul svůj již dříve prezentovaný právní názor, že lze přiznat jenom náhradu těch nákladů řízení, které byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva, přičemž posouzení účelnosti nákladů ponechává úvaze obecných soudů.[1] Co je účelně vynaloženým nákladem, to je podle autorů pro posouzení rozhodující.

Obecný a i Ústavní soud za účelný náklad nepovažuje odměnu za zastoupení advokátem s tím, že žalobce si je schopen vymáhat pohledávku sám a především za své. Otázkou je, zda tato úvaha je co základu správná.

Soudy často argumentují tím, že advokáti v těchto případech vykonávají nikoliv odbornou, nýbrž pouze administrativní, hromadnou a jednoduchou činnost, kterou by zvládl i někdo bez právnického vzdělání a proto je podle nich zastoupení advokátem zbytečné. Ústavní soud se v citovaném nálezu sp. zn. I.ÚS 988/12 s tímto argumentem obecných soudů v zásadě ztotožnil, když uvedl, že *„Z okolností, které přesvědčivě popsal okresní soud v odůvodnění svého rozhodnutí (viz shora), jakož i ze samotného textu ústavní stížnosti je možno dovodit, že stěžovatelka se v řízení nenechala zastoupit proto, aby jí byla poskytována kvalifikovaná právní pomoc osobou práva znalou, ale jediné za účelem dosažení bezdůvodného zisku. Opětovné zastupování stěžovatelky advokátem tedy neodpovídá účelu, který procesní právo v tomto institutu sleduje, a stěžovatelka se jím snaží získat výhodu, kterou procesní právo nepředpokládá. Takové počínání lze podřadit pod kategorii zneužití procesního práva. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka usiluje o dosažení bezdůvodného zisku prostřednictvím náhrady nákladů spojených se zastoupením advokátem, je možno takové jednání charakterizovat dokonce jako šikanózní, neboť je vedeno přímým úmyslem způsobit žalovanému újmu v podobě částky, kterou by musel zaplatit na náhradě nákladů spojených se zastoupením advokátem.“*

Podle našeho názoru ale taková argumentace bohužel do jisté míry nerozlišuje mezi účelností nákladu a jeho přiměřenou výší. V tomto směru je zjednodušující a v důsledku nespravedlivá, což se autoři pokusí dále zdůvodnit. Skutková situace popsaná ve zmiňovaném nálezu I.ÚS 988/12 je ostatně pro vymáhání bagatelních pohledávek téměř modelová.

Není sporu o tom, že dlužník porušil svoji povinnost jízdou „na černo“. Za takové protiprávní jednání byl přiměřeným způsobem sankcionován (v daném konkrétním případě přírážkou k jízdě). I zde není sporu, když i samotný Ústavní soud ČR dochází ve svém citovaném nálezu k závěru, že s ohledem na generální a speciální prevenci lze za přiměřenou považovat i přírážku k jízdě ve výši 1.000,- Kč, a to ve vztahu k nezaplacenému jízdě ve výši 8,- Kč.

Dlužník následně porušil další svoji právní povinnost, a to povinnost dluh na jízdě a přírážce k jízdě zaplatit. Pokud měla být pohledávka vymožena, nezbylo než podat žalobu. Zde se nabízí první úvaha, která ve zmiňovaném nálezu uvedena není. Je správné, aby osoba, která sice původně porušila svoji právní povinnost použít hromadný dopravní prostředek pouze se zaplaceným jízděm (nebo jinou povinností), ale následně dlužné jízdě a přírážku dobrovolně zaplatila, byla na tom majetkově téměř stejně (až na náklady rovnající se soudnímu poplatku), jako osoba, která rovněž porušila svoji právní povinnost používat hromadný dopravní prostředek pouze se zaplaceným jízděm, byla při svém protiprávním jednání přistižena, avšak dlužné jízdě a přírážku dobrovolně nezaplatila. Takový výklad nedává příliš smysl a rozhodně nepůsobí preventivně. Z pohledu černého pasažéra může vést k prosté úvaze, tak nezaplatím, nechám to na soud, když mě „nasoudí“, tak je to vlastně skoro za jedny peníze. Proč by to nezkusil a platbu si bez velkého rizika neodložit?

Druhá věc je pohled věřitele a je jedno, zda původního věřitele, kterému pohledávka vznikla, či některého dalšího věřitele v pořadí, který nakonec bagatelní pohledávku bude žalovat. Ano, je skutečně možné, že advokáti v těchto případech vykonávají nikoliv především odbornou, nýbrž zejména administrativní, hromadnou a jednoduchou činnost, kterou by možná zvládl i někdo bez právnického vzdělání. Ano, je i možné, že by si sám věřitel v takových případech zřídil samostatnou organizační složku zaměřenou na vymáhání bagatelních „jednoduchých“ pohledávek i v soudním řízení. Ve zmiňovaném nálezu a předcházejících rozhodnutích obecných soudů je ale dle názoru autorů především přehlédnuta staletími prověřená zkušenost, že nic není zadarmo. Je snad i obecně známou skutečností, že vypracování a odeslání elektronického platebního rozkazu (potažmo pořízení

softwaru který to usnadňuje), zpracování odpovědi týkající se soudního poplatku, zaplacení soudního poplatku, zaúčtování zaplacení, zjištění právní moci EPR, zajištění vyznačení doložky právní moci, vedení spisu dlužníka atd., se neděje samo a ani zdarma. Na to vše věřitel vynakládá náklady, a pokud si nechce vybudovat samostatné vymáhací oddělení, tak si na to najme advokáta. Volba jednoho nebo druhého řešení by neměla být, byť nepřímo, rozhodovací praxí soudů vnucována. Nelze přeci věřiteli vyčítat, že si i na právně jednodušší a opakující se žaloby najme advokáta, aby to nemusel řešit ať právně či organizačně sám a zcela na své náklady. Ano, lze jistě souhlasit s tím, že tomu by měla odpovídat i výše přiznané náhrady nákladů za zastoupení advokátem posuzovaná i z pohledu účelnosti, ale s ohledem na výše uvedené to nikdy nemůže být nula, protože je jasné, že nějaká účelná činnost vynaložena byla. Jinak by se žaloba na soud nedostala a nebylo by o čem rozhodovat. Lze se v konkrétním případě dohadovat, zda účelně vynaložené náklady za zastoupení advokátem byly 1000,- Kč, 1500,- Kč..... Pokud má soud o účelnosti nákladů za právní zastoupení uplatňovaných ze strany účastníka ve výši dle vyhlášky č. [484/2000](#) Sb. v konkrétním případě pochybnosti, měl by ale podle našeho názoru vždy postupovat tak, že dotčeného účastníka nejprve vyzve, aby účelnost těchto nákladů doložil, a k jejich ponížení by mělo docházet až v okamžiku, kdy daný účastník tuto svoji povinnost nesplní. Otázku účelnosti vynaložených nákladů za právní zastoupení nelze totiž dle našeho názoru posuzovat pouze „od stolu“ a bez toho, že by byla dotčenému účastníkovi poskytnuta možnost vyjádřit se a doložit, že jím požadované náklady na právní zastoupení účelně vynaloženy skutečně byly.

Sám Ústavní soud v minulosti ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 194/98, ze dne 20. 2. 2001 dospěl k závěru, že nepřiznání zákonem stanoveného práva na náhradu účelně vynaložených nákladů řízení účastníku, který měl v řízení plný úspěch, představuje důvodný předpoklad pro podání ústavní stížnosti. Ústavní soud přitom výslovně stanovil, že v případě, kdy jsou náklady vynakládány v přímé souvislosti s řízením, tedy k uplatnění práv účastníka řízení, nelze takové náklady považovat za náklady neúčelné. V nálezech sp. zn. II. ÚS 2811/08, ze dne 11. 6. 2009, a sp. zn. I. ÚS 257/05, ze dne 20. 12. 2005 bylo Ústavním soudem, mimo jiné, stanoveno, že v případě, kdy obecný soud úspěšnému účastníku řízení náhradu nákladů ve výši stanovené v příslušné normě nepřizná, odepírá úspěšné straně právo zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Otázka by tak ohledně náhrady nákladů v typových bagatelních kauzách za zastoupení advokátem neměla znít, zda vůbec, ale kolik.

Závěr

Autoři si nemyslí, že by skrytým cílem rozhodovací praxe soudů bylo primárně odradit některé věřitele od žalování většího množství existujících bagatelních pohledávek, to by byl jistě špatný signál z pohledu plnění si právních povinností a dodržování právních norem obecně. Cílem je přiměřená ochrana dlužníků před tím, aby na ně byly přenášeny k jistině dluhu nepřiměřeně vysoké náklady řízení. U toho ale nelze zapomínat, jak je již zmíněno v nadpisu, že nic není zadarmo a i „jednoduchá a opakující se žaloba“ něco stojí. Nelze zapomínat ani na to, že to byli dlužníci, kteří nehradili své dluhy. Porušili svoji povinnost, proto jim je soudem ukládáno zaplacení dluhu a bylo by nelogické, aby veškeré náklady kromě soudního poplatku nesl úspěšný věřitel ze svého. Náklady v přiměřené výši by měl nést ten, kdo podání účelné žaloby zavinil, a to je v případě úspěchu žaloby obvykle dlužník.

JUDr. Ervín Perthen,
advokát, partner

JUDr. Milan Chmelík,
advokát

[Advokátní kancelář Perthen, Perthenová, Švadlena a partneři s.r.o.](#)

Velké náměstí 135/19
500 02 Hradec Králové

Tel.: +420 495 512 831-2

Fax: +420 495 512 838

e-mail: pps@ppsadvokati.cz

[1] např. usnesení ÚS ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2771/11

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)

- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Nový daňový režim ESOP v České republice od roku 2026. Posun k ekonomické realitě a mezinárodním standardům?](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)